

Pierre Bourdieu

Oblike kapitala*

Prevedeno iz J. H. Richardson, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood, New York; pogl. »The Forms of Capitale«, str. 241-258.

Ta inercija, ki ima za posledico nagnjenje struktur kapitala k reprodukciji v institucijah ali v dispozicijah, ki so prilagojene strukturam, katerih produkt so, je vedno ojačana s specifičnim političnim delovanjem skupnega uranjanja, tj. demobilizacije in depolitizacije. Slednja se nagiba k ohranjanju vladanih akterjev v stanju praktične skupine, združenih samo s prirejanjem svojih dispozicij in obsojenih, da delujejo kot agregat, ki ponovljeno izvršuje diskretna, individualna dejanja (kot so potrošniške ali volilne izbire).

Družbeni svet je akumulirana zgodovina in če ga ne reduciramo na diskontinuirano zaporedje hkratnega mehaničnega ravnovesja med akterji, ki so obravnavani kot medsebojno zamenljivi delci, moramo vanj vpeljati vidik kapitala ter z njim akumulacijo in vse njene učinke. Kapital je akumulirano delo (v materializirani, v »inkorporirani«, tj. utelešeni obliki), ki potem, ko je prisvojen na privatni, tj. ekskluzivni osnovi s strani akterjev ali skupin akterjev, le-tem omogoča, da si prisvojijo socialno energijo v obliki reificiranega ali živečega dela. Je *vis insita*, sila, vpisana v objektivne ali subjektivne strukture, vendar tudi *lex insita*, princip, ki je osnova imanentnim pravilnostim družbenega sveta. Je tisto, kar dela družbene igre – ne nazadnje tudi ekonomsko igro – za nekaj drugega kot zgolj enostavne igre na srečo, ki v vsakem trenutku ponujajo možnost čudeža. Ruleta, ki zavlačuje priložnost zadetka velike vsote denarja v kratkem času in s tem kvazinenadno spremembo socialnega statusa in pri kateri lahko zmago v prejšnjem krogu zastavimo in izgubimo v vsakem naslednjem, je jasna in primerna podoba namišljenega sveta popolne tekmovalnosti ali popolne enakovrednosti priložnosti, sveta brez inercije, brez akumulacije, brez dednosti ali pridobljene lastnine, v katerem je vsak trenutek popolnoma neodvisen od prejšnjega, vsak vojak ima maršalsko palico v nahrbtniku in vsako nagrado lahko dobimo istočasno, tako da lahko v vsakem trenutku kdorkoli postane karkoli. Kapital, ki v objektiviranih ali utelešenih oblikah potrebuje čas, da se akumulira, in ki kot potencialna sposobnost za produkcijo profitov in za samoreprodukcijo v identični ali razširjeni obliki vsebuje nagnjenje k samoohranitvi, je sila, vpisana v objektivnost stvari tako, da je vse neenakovredno mogoče ali nemogoče.¹ Struktura distribucije različnih tipov in podtipov kapitala v danem trenutku predstavlja imanentno strukturo družbenega sveta, tj. zaporedje omejitev, vpisanih v resničnost tega sveta, ki vodi njegovo funkcioniranje na trajen način, z omejevanjem možnosti uspeha praks.

Dejansko je nemogoče utemeljiti strukturo in funkcioniranje družbenega sveta, če ne uvedemo ponovno kapitala v vseh njegovih oblikah poleg oblike, ki jo prepozna ekonomska teorija. Ekonomska teorija je dopustila, da se ji podtakne definicija ekonomije praks, katera je zgodovinsko odkritje kapitalizma, poleg tega pa je z reduciranjem sveta menjav na trgovsko menjavo, ki je objektivno in subjektivno usmerjena k maksimizaciji profita, tj. (ekonomsko) *koristoljubno*, implicitno definirala druge oblike menjave kot neekonomske in zato *nesebične*. Zlasti definira kot nesebične tiste oblike menjave, ki zagotavljajo *transsubstanciacijo*, pri kateri se najbolj materialne oblike kapitala – tiste, ki so ekonomske v omejenem smislu – lahko predstavijo v nematerialni obliki kulturnega kapitala ali socialnega kapitala in *vice versa*. Interes v omejenem smislu, ki ga ima v ekonomski teoriji, ne more biti produciran, ne da bi producirali tudi njegovega negativnega dvojnika, nezainteresiranost. Razreda praks, katerega eksplicitni namen je maksimiziranje denarnega profita, ne moremo definirati kot takega, ne da bi producirali nenamenske končnosti kulturnih ali umetniških praks in

njihovih produktov; svet buržoaznega človeka z dvojnimi knjigovodstvom ne more biti izumljen brez produciranja čistega, popolnega sveta umetniškega, intelektualnega in brezplačnega delovanja v smislu umetnostizaradi-umetnosti in čiste teorije. Z drugimi besedami, ustanovitev znanosti trgovskih odnosov, ki kolikor je prepričana v temelj reda, ki ga poskuša analizirati – privatno lastnino, profit, delovno silo itd. –, ni niti znanost o ekonomski produkciji, je preprečila ustanovitev splošne znanosti ekonomije praks, ki bi obravnavala trgovsko menjavo kot poseben primer menjave v vseh njenih oblikah.

Presenetljivo je, da prakse in profiti, ki so na ta način rešeni iz »ledene vode egoistične kalkulacije« (in iz znanosti), obstajajo kot virtualni monopol dominantnega razreda – kot če bi lahko ekonomizem reduciral vse na ekonomijo samo zato, ker redukcija, na kateri je utemeljena ta disciplina, ščiti pred nevhvaležno redukcijo vse, kar mora biti zaščiteno. Če bi se ekonomija ukvarjala samo s praksami, ki imajo za svoj princip ozek ekonomski interes, in samo z dobrinami, ki jih lahko neposredno in takoj pretvorimo v denar (zaradi česar so kvantifikabilne), bi postal svet buržoazne produkcije in menjave izjema in bi se lahko videl in predstavljal kot polje neza-interesiranosti. Kot vemo, imajo neprecenljive stvari svojo ceno in skrajna težava pri pretvarjanju določenih praks in določenih predmetov v denar je, da je ta pretvorba zanikana v intenciji, ki jo proizvaja, ki ni nič drugega kot zanikanje (*Verneinung*) ekonomije. Splošna znanost ekonomije praks, ki bi se bila sposobna polastiti celote praks, katere, čeprav so objektivno ekonomske, niso in ne morejo biti družbeno prepoznane kot ekonomske in jih lahko izvršujemo samo za ceno pretvarjanja ali natančneje *eufemizacije*, si mora prizadevati zajeti kapital in profit v vseh oblikah in vzpostaviti zakone, s katerimi se različni tipi kapitala (ali moči, kar velja za isto stvar) pretvarjajo eden v drugega.²

Odvisno od polja, v katerem deluje in od stroškov bolj ali manj dragih transformacij, ki so predpogoj za njegovo učinkovitost na omenjenem polju, se kapital predstavlja v treh fundamentalnih oblikah: kot *ekonomski kapital*, ki je neposredno in takoj pretvorljiv v denar in je lahko institucionaliziran v obliki lastninskih pravic; kot *kulturni kapital*, ki je pretvorljiv, pod določenimi pogoji, v ekonomski kapital in je lahko institucionaliziran v obliki izobraževalnih kvalifikacij; in kot *socialni kapital*, sestavljen iz socialnih obligacij (»povezav«), ki je pod določenimi pogoji pretvorljiv v ekonomski kapital in lahko institucionaliziran npr. v obliki plemiškega naziva.³

Kulturni kapital

Kulturni kapital lahko obstaja v treh oblikah: v *utelešenem stanju*, tj. v obliki trajnih dispozicij duha in telesa; v *objektificiranem stanju*, v obliki kulturnih dobrin (slik, knjig, slovarjev, inštrumentov, strojev itd.), ki so posledica oz. realizacija teorij ali kritik teh teorij, problematik itd.; in v *institucionaliziranem stanju*, tj. obliki objektifikacije, ki mora biti ločena zato, ker, kot bomo videli na primeru izobraževalnih kvalifikacij, podeljuje popolnoma izvirne lastnosti kulturnemu kapitalu, ki ga domnevno zagotavlja.

Bralca naj ne zavede zapovedovalnost mojega argumenta, ki je posledica prizadevanj po aksiomizaciji.⁴ Nocija kulturnega kapitala se mi je prvotno

² To velja za vse menjave med pripadniki različnih frakcij dominantnega razreda, ki imajo v lasti različne tipe kapitala. Ti se vrstijo od prodaje strokovnega znanja, zdravljenja ali drugih storitev, ki prevzamejo obliko menjave daril in ki se častijo z najbolj vljudnimi nazivi (honorar, nagrada itd.), do zakonskih menjav, izvirnega primera transakcije, ki se lahko uresniči samo, če ni smatran ali definiran kot tak pri nasprotnih straneh. Presenetljivo je, da so nedavne razširite ekonomske teorije preko meja, ki sestavljajo disciplino, pustile nedotaknjeno zavetišče svetega, za razliko od nekaterih svetoskrunskih vdorov. Na primer, Gary S. Becker je bil eden prvih, ki so eksplicitno razložili tipe kapitala, ki jih običajno prezremo, saj nikoli ne pomislimo na nič drugega kot na denarne stroške in profite, pri tem pa pozabljamo na nedenarne investicije (*inter alia*, emocionalne) in materialne in simbolne profite, ki jih zagotavlja izobrazba na odložljiv, posreden način, kot so dodana vrednost, ki so jo dispozicije producirale ali spodbudile s šolanjem (telesne ali verbalne navade, okusi itd.), ali odnosi, ustanovljeni s sorodnimi študenti, ki se bodo srečali na zakonskem trgu (Becker, *A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, National Bureau of Economic Research, New York, 1964a).

³ Simbolni kapital, to se pravi, kapital – v katerikoli obliki – dokler je reprezentiran, tj. razumljen simbolično v razmerju do znanja ali natančneje, neprepoznanja in prepoznanja, predpostavlja intervencijo habitusa kot družbeno utemeljene kognitivne sposobnosti.

⁴ Kadar govorimo o konceptih zaradi njih samih, kot jaz tukaj, namesto da bi jih uporabili v raziskavah, vedno tvegamo, da bomo izpadli shematski in formalni, tj. teoretski v najbolj običajnem in najbolj splošno sprejetem pomenu besede.

⁵ Glej posebej G. Becker, *Human Capital*, Columbia University Press, New York, 1964b.

⁶ G. Becker, *A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, National Bureau of Economic Research, New York, 1964a, str. 63-66.

Becker, 1964b, str. 121, 155.

predstavila v poteku raziskave kot teoretska hipoteza, ki je onemogočala razlago neenakih šolskih dosežkov otrok, ki izhajajo iz različnih družbenih razredov v povezavi z akademskim uspehom, tj. specifičnih profitov, ki jih lahko otroci iz različnih razredov in razrednih frakcij pridobijo na akademskem trgu. Ta začetna točka vsebuje razkol s predpostavkami, ki so vključene v splošno mnenje in v teorije o človeškem kapitalu, ki razlagajo akademski uspeh ali poraz kot učinek naravnih sposobnosti. Ekonomisti si morda zaslužijo ugled za eksplicitno postavljanje vprašanja o odnosu med stopnjami profita v izobraževalnem in ekonomskem investiranju (in njegovega razvoja). Vendar njihove meritve dobička iz šolskih investicij upoštevajo samo denarne investicije in tiste profite, ki so direktno pretvorljivi v denar, kot so stroški šolnine in gotovina, ekvivalentni času, posvečenem študiju. Ne morejo pa razložiti različnih deležev sredstev, ki jih različni akterji ali različni družbeni razredi razvrstijo v ekonomsko in kulturno investicijo, ker jim spodleti pri sistematičnem upoštevanju strukture različnih možnosti profita, ki jih različni trgi nudijo akterjem ali razredom kot funkcijo obsega in kompozicije njihovega premoženja.⁵ Nadalje, ker zanika povezovanje med šolskimi investicijskimi strategijami, celotnim ustrojem izobraževalnih strategij in sistemom reprodukcijskih strategij, jim neizogibno, z nujnim paradoksom, uide najbolj skrita in družbeno najbolj determinirana izobraževalna investicija, namreč družinska transmisija kulturnega kapitala. Njihove študije o odnosu med akademsko sposobnostjo in akademsko investicijo kažejo, da se ne zavedajo, da sta sposobnost ali talent sama po sebi produkt investiranja časa in kulturnega kapitala.⁶ Ni presenetljivo, da tedaj, ko si prizadevajo oceniti profite šolskega investiranja, lahko upoštevajo samo profitabilnost izobraževalnih izdatkov za celotno družbo, »socialno stopnjo vrnitve« ali »socialno korist izobrazbe, kot je merjena glede na učinke na nacionalno produktivnost«.⁷ Ta tipično funkcionalistična definicija funkcij izobrazbe prezira pomen, ki ga ima izobraževalni sistem za reprodukcijo družbene strukture s sankcioniranjem dedne transmisije kulturnega kapitala. Od vsega začetka se definicija človeškega kapitala, kljub njenim humanističnim konotacijam, ni premaknila preko ekonomizma, zato *inter alia* prezira dejstvo, da je šolski dobiček iz izobraževalnega delovanja odvisen od kulturnega kapitala, ki je bil predhodno investiran v družini. Razen tega sta ekonomski in socialni dobiček iz izobrazbene kvalifikacije odvisna od socialnega kapitala, prav tako podedovanega, ki ju lahko podpira.

Utelešeno stanje. Večino lastnosti kulturnega kapitala lahko deduciramo iz dejstva, da je v fundamentalnem stanju povezan s telesom in kot tak predpostavlja utelešenost. Akumulacija kulturnega kapitala v utelešenem stanju, tj. v obliki, kar imenujemo kultura, izobrazba, *Bildung*, predpostavlja proces utelešenosti, inkorporacije, ki, kolikor vključuje delo vbijanja v glavo in prilagajanja, zahteva čas, čas, ki ga mora investitor osebno investirati. Podobno kot pri pridobivanju mišičja ali polti tega ne more opraviti nekdo drug namesto nas (tako da so izključeni vsi učinki pooblastitve).

Delo pridobivanja je delo na sebi (samoizpopolnjevanje), trud, ki predpostavlja osebno ceno (*on paie de sa personne*, kot pravimo v francoščini), investicija, predvsem časa, vendar tudi družbeno določene oblike libida, *libido sciendi*, z vsem pomanjkanjem, odpovedovanjem in žrtvovanjem, ki jih ima lahko za posledico. Iz tega izhaja, da so med vsemi meritvami kulturnega kapitala najbolj natančne tiste, ki upoštevajo za merilo dolžino

pridobivanja – tako dolgo, dokler ni reducirano na dolžino šolanja in ne obstaja dovoljenje za zgodnjo družinsko izobrazbo s tem, da se ji podeli pozitivno vrednost (pridobitev na času, prednost) ali negativno vrednost (izgubljeni čas, celo dvojno, ker potrebujemo dodaten čas za popraviljanje napak) glede na oddaljenost od zahtev šolskega trga.⁸

Tega utelešenega kapitala, zunanjega bogastva, pretvorjenega v sestavni del osebe, v habitus, ne moremo prenesti istočasno (za razliko od denarja, lastninskih pravic ali tudi plemiških nazivov) z darilom ali zapuščino, nakupom ali menjavo. Iz tega sledi, da uporaba ali izkoriščanje kulturnega kapitala predstavlja poseben problem za imetnike ekonomskega ali političnega kapitala, če so zasebni pokrovitelji ali, na drugi strani, podjetniki, ki zaposlujejo eksekutivno, ki jim je podeljena specifična kulturna kompetenca (da ne omenjamo novih državnih svetnikov). Kako lahko kupimo ta kapital, tako tesno povezan z osebo, ne da bi morali kupiti tudi osebe in izgubili prav učinka legitimacije, katera predpostavlja prikrivanje odvisnosti? Kako je lahko ta kapital koncentriran – kot zahtevajo nekateri prevzemni – brez koncentracije imetnikov kapitala, ki lahko imajo vse vrste neželjenih posledic?

Kulturni kapital lahko pridobimo v različni meri glede na obdobje, družbo, družbeni razred ob odsotnosti vsakega premišljenega vcepljanja v glavo in zato precej nezavedno. Vedno ostane označen z najzgodnejšimi pogoji pridobivanja, ki skozi bolj ali manj vidne znake, ki jih puščajo (npr. izgovorjava, značilna za razred ali regijo), pomagajo določiti njegovo razločevalno vrednost. Ne more se akumulirati izven sposobnosti pridobivanja posameznega akterja, zato zamre s svojim nosilcem (z njegovimi biološkimi sposobnostmi, spominom itd.). Ker je torej na številne načine povezan z osebo v njeni biološki edinstvenosti in je predmet genske transmisije, ki je vedno močno prikrita ali celo nevidna, kljubuje stari, globoko zakoreninjeni distinkciji, ki so jo uvedli grški pravniki med podedovanimi lastnostmi (*la parva*) in pridobljenimi lastnostmi (*epikteta*), tj. tistimi, ki jih posameznik doda svoji dediščini, torej uspe kombinirati prestiž notranjih lastnosti z zaslugami pridobivanja. Ker so družbeni pogoji njegove transmisije in pridobivanja bolj skriti kot pri ekonomskem kapitalu, je vnaprej določen, da deluje kot simbolni kapital, tj. da je neprepoznaven kot kapital in prepoznaven kot legitimna kompetenca, kot avtoriteta, ki uveljavlja učinek (ne)prepoznavanja, na primer na poročnem trgu in vseh trgih, kjer ekonomski kapital ni popolnoma prepoznaven, ali v stvarih kulture, z velikimi umetniškimi zbirkami ali z velikimi kulturnimi fundacijami, ali v družbeni blaginji, z ekonomijo velikodušnosti in darovanja. Nadalje, specifično simbolna logika distinkcije dodatno utrdi materialne in simbolne profite za imetnike velikega kulturnega kapitala: vsaka dana kulturna kompetenca (na primer, znati brati v svetu nepismenih) dobi redko vrednost glede na položaj v distribuciji kulturnega kapitala in prinaša profite distinkcije svojemu lastniku. Z drugimi besedami, delež profitov v zadnji analizi, ki jih utrdi redek kulturni kapital v razrednih družbah, temelji na dejstvu, da nimajo vsi akterji ekonomskih in kulturnih sredstev za podaljševanje izobrazbe svojih otrok nad minimumom, ki je nujen za reprodukcijo delovne sile, ki je najmanj valorizirana v danem trenutku.⁹

Potemtakem je učinkovitost kapitala v smislu sredstev pridobivanja produkta akumuliranega dela v objektiviziranem stanju odvisna od oblike distribucije sredstev prilaščanja akumuliranih in objektivno razpoložljivih sredstev in od odnosa prisvajanja med akterjem in objektivno razpoložljivimi

⁸ Ta načrt ne vključuje prepoznavanja vrednosti šolskih sedb; zabeleži samo odnos, ki obstaja v realnosti med določenim kulturnim kapitalom in zakoni izobraževalnega trga. Dispozicije, ki jim je na izobraževalnem trgu podeljena negativna vrednost, lahko dobijo zelo visoko vrednost na drugih trgih – ne nazadnje, seveda, v odnosih, ki so notranji razredu.

⁹ V relativno nediferencirani družbi, v kateri je dostop do sredstev pridobivanja kulturne dediščine zelo enakomerno razporejen, utelešena kultura ne funkcioniра kot kulturni kapital, tj. kot sredstvo pridobivanja ekskluzivnih prednosti.

Kar imenujem generalizirani Arrowov učinek, tj. dejstvo, da vse kulturne dobrine – slike, spomeniki, stroji in vsi objekti, ki jih je oblikoval človek, posebno vsi tisti, ki pripadajo otroškemu okolju – uveljavljajo izobraževalni učinek s svojim golim obstojem, je nedvomno eden izmed strukturnih dejavnikov za »eksplozijo šolanja« v smislu, da raste količina kulturnega kapitala, ki je akumuliran v objektiviziranem stanju, povečuje izobraževalni učinek, ki ga »sistematično uporablja okolje. Če temu dodamo dejstvo, da utelešeni kulturni kapital konstantno raste, lahko vidimo, da vsaki generaciji izobraževalni sistem dobi več. Dejstvo, da je ista izobraževalna investicija rastoče produktivna, je eden izmed strukturnih dejavnikov inflacije kvalifikacij (skupaj s cikličnimi dejavniki, povezanimi z učinki konverzije kapitala).

¹¹ Kulturni objekt je kot živeča družbena institucija hkrati družbeno utemeljen materialni objekt in poseben razred habitusa, na katerega je naslovljen. Materialni objekt – npr. umetniško delo v svoji materialnosti – lahko ločimo glede na prostor (na primer kip Dogon) ali glede na čas (na primer slika Simone Martini) iz habitusa, za katerega je bil namenjen. To vodi k eni izmed najbolj temeljnih osnov zgodovine umetnosti. Razumevanje učinka (ne da bi nas zavedla funkcija), ki ga proizvaja delo – npr. oblika zaupanja, ki jo sproža – in ki je resnična osnova zavedne ali nezavedne izbire uporabljenih sredstev (tehnike, barv itd.), torej oblike same, je možno samo, če postavimo vprašanje o habitusu, v katerem deluje.

sredstvi ter s tem profiti, ki jih producirajo, ter posredovana z odnosom (objektivne in/ali subjektivne) tekmovalnosti med njim in drugimi imetniki kapitala, ki tekmujejo za iste dobrine, v katerih je generirana redkost – in z njo družbena vrednost. Struktura polja, se pravi neenake distribucije kapitala, je vir specifičnih učinkov kapitala, tj. prilaščanja profitov in moči za vsiljevanje zakonov funkcioniranja polja, ki je najbolj naklonjeno kapitalu in njegovi reprodukciji.

Vendar se najmočnejši princip simbolne učinkovitosti kulturnega kapitala nedvomno nahaja v logiki njegove transmisije. Po eni strani je proces prisvajanja objektiviranega kulturnega kapitala in čas, ki je potreben, da se to zgodi, v glavnem odvisen od kulturnega kapitala, ki je utelešen v celotni družini – (med drugim) skozi generaliziran Arrowov učinek in vse oblike implicitne transmisije.¹⁰ Po drugi strani se začetna akumulacija od kulturnega kapitala, ki je predpogoj za hitro, enostavno akumulacijo vsake vrste uporabnega kulturnega kapitala, začne z rojstvom, brez odlašanja, brez zapravljenega časa, samo za potomstvo družin, ki jim je podeljen močan kulturni kapital; v tem primeru obdobje akumulacije prekriva celotno obdobje socializacije. Iz tega sledi, da je transmisija kulturnega kapitala nedvomno najbolj skrita oblika dedne transmisije kapitala in zato ima v sistemu reprodukcijskih strategij sorazmerno večji pomen kot direktne, vidne oblike transmisije, ki so močnejše cenzurirane in kontrolirane.

Takoj lahko vidimo, da je povezava med ekonomskim in kulturnim kapitalom vzpostavljena skozi posredovanje časa, ki je potreben za njegovo pridobitev. Razlike v kulturnem kapitalu, ki ga poseduje družina, vključujejo razlike v starosti, pri kateri se začeta transmisija in akumulacija – mejni primer je polno izkoriščanje biološko danega časa z maksimumom prostega časa, ki je pretvorjen v maksimalni kulturni kapital – in v sposobnosti za zadovoljitev specifično kulturnih zahtev podaljšanega procesa pridobivanja. Poleg tega je dolžina časa, za katero lahko posameznik podaljša proces pridobivanja, odvisna od dolžine časa, za katero mu družina lahko omogoči prosti čas, tj. čas, osvobojen ekonomske nujnosti, ki je predpogoj začetne akumulacije (čas, ki ga ocenimo kot hendikep, vendar lahko popravimo).

Objektificirano stanje. Kulturni kapital ima v objektificiranem stanju številne lastnosti, ki so definirane samo v odnosu do kulturnega kapitala v utelešeni obliki. Kulturni kapital, objektificiran v materialnih objektih in medijih, kot so pisna dela, slike, spomeniki, glasbila itd., je prenosljiv v svoji materialnosti. Tako lahko npr. zbirko slik prenesemo enako kot ekonomski kapital (če ne celo bolje, ker je prenos kapitala bolj prikrit). Vendar je tisto, kar je prenosljivo, zakonito lastništvo in ne (ali ne nujno) tisto, kar določa predpogoj specifičnega prisvajanja, namreč posedovanje sredstev za »potrošnje« slike ali uporabe stroja, ki ni nič drugega kot utelešeni kapital in zato predmet enakih zakonov transmisije.¹¹

Kulturne dobrine so lahko prisvojene tako materialno – kar predpostavlja ekonomski kapital – kot simbolno – kar predpostavlja simbolni kapital. Iz tega sledi, da mora lastnik sredstev produkcije poiskati način prisvajanja, bodisi utelešenega kapitala, ki je predpogoj specifičnega prisvajanja bodisi storitev imetnikov kapitala. Za posedovanje strojev potrebuje le ekonomski kapital; za prisvojitev in uporabo v skladu s specifičnim namenom uporabe (ki ga definira kulturni kapital znanstvenega ali tehničnega tipa, utelešen v njih), mora imeti dostop do utelešenega kulturnega

kapitala preko osebe ali namestnika. To je nedvomno osnova dvoumnega statusa kadrov (eksekutive in inženirjev). V primeru, da poudarimo, da le-to niso lastniki (v striktnem ekonomskem smislu) sredstev produkcije, ki jih uporabljajo, in da dobivajo dobiček iz svojega lastnega kulturnega kapitala samo preko prodaje storitev in produktov, ki jih le-ta omogoča, jih lahko uvrstimo med dominirane skupine; v primeru, da poudarimo, da pridobivajo dobiček iz uporabe določene oblike kapitala, jih klasificiramo med dominantne skupine. Vse to predpostavlja, da v primeru, če kulturni kapital, utelešen v sredstvih produkcije, narašča (in z njim obdobje utelešenja, potrebno za pridobitev sredstev prisvajanja), narašča tudi kolektivna moč imetnikov kulturnega kapitala – če imetniki dominantnega tipa kapitala (ekonomski kapital) niso bili sposobni postaviti imetnikov kulturnega kapitala v tekmovalen odnos. (Še več, oni so nagnjeni k tekmovalnosti v istih pogojih, v katerih so izbrani in izurjeni, natančneje z logiko šolskih in rekrutacijskih tekmovalij.)

Kulturni kapital se v objektificiranem stanju predstavlja z videzom avtonomne, koherentne celote, ki ima, čeprav je produkt zgodovinskega delovanja, svoje lastne zakone, ki presegajo posamezne želje in ki – kot primer jezika dobro ilustrira – ostane nezvedljiv na to, kar si vsak akter ali celo agregat akterjev lahko prisvoji (tj. kulturni kapital, utelešen v vsakem akterju ali celo v agregatu akterjev). Kakorkoli, ne smemo pozabiti, da je kot simbolično in materialno aktiven, kapital učinkovit samo, dokler si ga prisvajajo akterji, ki ga implementirajo in investirajo kot orožje in kot stavo v bojih, ki se odvijajo na polju kulturne produkcije (umetniško polje, znanstveno polje itd.) in onstran, na polju družbenih razredov – boj, v katerih akterji uporabljajo moč in pridobivajo profite sorazmerno z obvladovanjem objektificiranega kapitala in potemtakem z obsegom njihovega utelešenega kapitala.¹²

Institucionalizirano stanje. Objektifikacija kulturnega kapitala v obliki akademskih kvalifikacij je eden izmed načinov nevtraliziranja nekaterih lastnosti, ki izhajajo iz dejstva, da ima kapital v utelešenem stanju enake biološke omejitve kot njegov nosilec. Ta objektifikacija je tisto, kar dela razliko med kapitalom samouka, ki ga lahko v vsakem trenutku postavimo pod vprašaj, ali celo kulturnim kapitalom dvorjana, ki lahko prinaša le nejasne profite fluktuirajoče vrednosti na trgu menjav visoke družbe, in kulturnim kapitalom, ki je akademsko sprejet z zakonsko zagotovljenimi kvalifikacijami, ki so formalno neodvisne od osebe, ki jih ima. Z akademsko kvalifikacijo, certifikatom kulturne kompetence, ki podeli njenemu imetniku konvencionalno, konstantno, legalno zagotovljeno vrednost glede na kulturo, socialna alkimija producira določeno obliko kulturnega kapitala, ki je relativno avtonomen vis-a-vis njegovemu nosilcu in tudi vis-a-vis kulturnemu kapitalu, ki ga poseduje v danem trenutku. Kulturni kapital je utemeljen s kolektivno magijo tako kot, po Marleau-Pontyju, živeči utemeljijo smrt skozi ritual žalovanja. Pomisliti moramo samo na *concours* (tekmovalni preizkus rekrutacije), ki iz zaporedja neskončno majhnih razlik med nastopi producira grobe, absolutne, trajne razlike kot tiste, ki ločujejo zadnjega uspešnega kandidata od prvega neuspešnega in utemeljijo bistveno razliko med uradno priznano, zagotovljeno kompetenco in enostavnim kulturnim kapitalom, ki se mora stalno dokazovati. V tem primeru jasno vidimo izvrševalno magijo moči utemeljevanja, moči, ki kaže naprej in zagotavlja vero ali, z eno besedo, nalaga prepoznanje.

Z institucionalnim prepoznavanjem kulturnega kapitala, ki ga poseduje

¹² Dialektični odnos med objektificiranim kulturnim kapitalom – katerega oblika *par excellence* je pisanje – in utelešenim kulturnim kapitalom je bil običajno zreduciran na povečan opis degradacije duha pismom, živečega z inertnim, ustvarjanja z rutino, usmiljenja z bremenom.

To še posebej velja za Francijo, kjer obstaja v veliko poklicih (posebej v državnih storitvah) zelo striktna povezava med kvalifikacijo, položajem in plačilom (opomba prevajalca).

¹³ Tudi tukaj vidik socialnega kapitala ne izhaja iz čistega teoretskega dela, še manj iz analognih izpeljav ekonomskih konceptov. Izhaja iz potrebe po identifikaciji principa socialnih učinkov, ki jih, čeprav jih lahko eno opazimo na ravni posameznih akterjev – kjer neizogibno deluje statistično obzvedovanje –, ne moremo zreducirati na zaporedje lastnosti, ki jih dani akter individualno poseduje. Ti učinki, v katerih spontana sociologija že zaznava delo »povezav«, so izrazito vidni v vseh tistih primerih, v katerih različni posamezniki pridobivajo zelo neenake profite iz navidezno enakovrednega (ekonomskega ali kulturnega) kapitala, v odvisnosti od obsega, v katerem lahko preko namestnika mobilizirajo kapital skupine (družina, absolutne elite šole, izbran klub, aristokracija itd.), ki je bolj ali manj utemeljen kot tak in bolj ali manj bogat.

¹⁴ Sosedski odnosi lahko seveda dobijo elementarno obliko institucionalizacije, tako kot v regiji Bearn ali Basque, kjer so sosesje, *lous besis* (beseda, ki je v starih tekstih uporabljena za zakonite prebivalce vasi, ki so upravičeni člani skupščine), eksplicitno imenovani v skladu z jasno kodiranimi pravili in so jim pripisane funkcije, ki so diferencirane glede na status (»prvi sosed«, »drugi sosed« in tako naprej), kar je posebej pomembno pri velikih družbenih obredih (pogrebi, poroke itd.). Vendar tudi v tem primeru odnosi, ki so dejansko uporabljeni, nikakor ne sovpadajo vedno z odnosi, ki so družbeno utemeljeni.

¹⁵ Navade (obnašanje, izgovorjava itd.) so lahko vključene v socialni kapital, kolikor označujejo prvotno članstvo bolj ali manj

katerikoli dani akter, omogoča akademska kvalifikacija tudi primerjavo med imetniki kvalifikacij in menjavo le-teh (z zaporednim nadomeščanjem ene z drugo). Nadalje omogoča vzpostavitev razmerij pretvarjanja med kulturnim in ekonomskim kapitalom z zagotavljanjem denarne vrednosti danega akademskega kapitala.¹³ Ta produkt pretvarjanja ekonomskega v kulturni kapital vzpostavlja vrednost imetnika dane kvalifikacije v smislu njegovega kulturnega kapitala, ki je sorazmerna z drugimi imetniki kvalifikacij, pa tudi denarno vrednost, za katero je lahko zamenjan na trgu delovne sile (akademska investicija nima smisla, če ni objektivno zagotovljena minimalna stopnja reverzibilnosti menjave, ki jo vsebuje). Ker so materialni in simbolni profiti, ki jih zagotavlja akademska kvalifikacija, odvisni tudi od njihove redkosti, se lahko investicije (v času in trudu) izkažejo kot manj profitabilne, kot smo predpostavljali, ko smo jih sprejeli (upoštevajoč *de facto* spremembo pri razmerju pretvarjanja med akademskim in ekonomskim kapitalom). Strategije pretvarjanja ekonomskega v kulturni kapital, ki sodijo med kratkoročne dejavnike eksplozije šolanja, in inflacije kvalifikacij, so odvisne od sprememb v strukturi možnosti profita, ki ga ponujajo različni tipi kapitala.

Socialni kapital

Socialni kapital je agregat dejanskih ali potencialnih sredstev, ki so povezana s posedovanjem trajnega omrežja bolj ali manj institucionaliziranih odnosov vzajemnega poznavanja in prepoznavanja – ali z drugimi besedami, članstvom v skupini,¹⁴ ki zagotavlja vsakemu od svojih članov podporo skupnostnega lastništva kapitala, »priporočila«, ki upravičuje ugled v različnih pomenih besede. Ti odnosi lahko obstajajo samo v praktičnem stanju, v materialnih in ali simbolnih menjavah, ki jih pomagajo ohranяти. Lahko so tudi socialno utemeljeni in zagotovljeni z uporabo skupnega imena (imena družine, razreda, plemena, šole, stranke itd.) in s celoto ustanovitvenih aktov, ki so sproti oblikovani, da bi oblikovali in informirali tiste, ki so jim izpostavljeni; v tem primeru se resnično bolj ali manj izvajajo, ohranjajo in krepijo v menjavah. Zaradi tega, ker so utemeljeni na trajnih materialnih in simbolnih menjavah, katerih ustanovitev in ohranjanje predpostavlja prepoznavanje neposredne bližine, so tudi delno nezvedljivi na objektivne odnose bližine v fizičnem (geografskem) prostoru ali celo v ekonomskem in družbenem prostoru.¹⁵

Obseg socialnega kapitala, ki ga poseduje akter, je torej odvisen od velikosti omrežja povezav, ki jih lahko učinkovito mobilizira, in od obsega kapitala (ekonomskega, kulturnega ali simbolnega), ki se ga polasti vsak, s komer je povezan.¹⁶ To pomeni, da čeprav je socialni kapital relativno nezvedljiv na ekonomski in kulturni kapital, ki ga poseduje dani akter ali celo vsi akterji, s katerimi je povezan, ni nikoli popolnoma neodvisen od njiju, ker menjave, ki utemeljujejo vzajemno potrditev, predpostavljajo ponovno potrditev minimuma objektivne homogenosti in ker uveljavlja pomnožni učinek na kapital, ki si ga je prisvojil sam.

Profiti, ki nastanejo iz članstva v skupini, so osnova solidarnosti, ki jih omogoča.¹⁷ To ne pomeni, da se jih kot take zavestno izvaja, kar ne velja niti v primeru skupin, kot so izbrani klubi, ki so premišljeno organizirani,

da bi skoncentrirali socialni kapital in tako dobili polne ugodnosti iz pomnoženega učinka, ki je vsebovan v koncentraciji, in zavarovali profite iz članstva – materialne profite, kot so vse vrste storitev, ki nastanejo iz uporabnih odnosov, in simbolne profite, kot so tisti, ki izhajajo iz povezav z redko, prestižno skupino.

Obstoj omrežja povezav ni niti naravno niti socialno dan, ampak je za vedno utemeljen s prvotnim aktom ustanovitve, ki ga predstavlja v primeru družinske skupine rodoslovna definicija sorodstvenih odnosov, ki je značilnost družbene formacije. Je produkt neskončnega truda za institucijo, katere obredi – ki jih pogosto napačno opisujemo z obredi prehoda – označujejo ključne trenutke in so nujni zato, da bi producirali in reproducirali trajne, uporabne odnose, ki lahko zagotovijo materialne ali simbolne profite.¹⁷ Z drugimi besedami, omrežje odnosov je produkt investicijskih strategij, individualnih ali kolektivnih, ki si zavestno ali nezavedno prizadevajo vzpostaviti ali reproducirati družbene odnose, ki so neposredno uporabni na krajši ali daljši rok, tj. pri pretvarjanju naključnih odnosov, kot so odnosi sosedstva, sodelavcev na delovnem mestu ali celo sorodstva, v odnose, ki so nujni in izbirni ter vsebujejo trajne obligacije, ki so subjektivno občutene (občutja hvaležnosti, spoštovanja, prijateljstva itd.) ali institucionalno zagotovljene (pravice). To se zgodi skozi alkimijo posvečenja (*consecration*, op. p.), simbolne določitve, ki jo producira družbena institucija (institucija sorodnika – brata, sestre, sestrične itd. – ali plemiča, dediča, starejšega itd.) in se jo kontinuirano reproducira z in skozi menjavo (daril, besed, žensk itd.), ki jo spodbuja in ki predpostavlja in producira vzajemno znanje in prepoznavanje. Menjava pretvarja izmenjane stvari in znake prepoznavanja in re-producira skupino skozi vzajemno prepoznavanje in prepoznavanje članstva v skupini, ki ga vsebuje. Iz istega razloga zagotavlja meje skupine, tj. meje, preko katerih se ustanovitvene menjave – trgovanje, soobedovanje ali poroka – ne morejo zgoditi. Vsak član skupine je torej utemeljen kot varuh meja skupine: ker je definicija kriterijev vstopa postavljena pod vprašaj z vsakim novim vstopom, lahko preoblikuje skupino s preoblikovanjem meja zakonite menjave z določeno obliko neenake zveze. Precej logično se zdi, da bi morale biti v večini družb priprave in zaključevanje porok zadeva celotne skupine in ne samo neposredno vpletenih akterjev. Z uvajanjem novih članov v družino, klan ali klub je postavljena pod vprašaj celotna definicija skupine, tj. konca, meje, identitete, izpostavljena je redefiniciji, spremembi, ponareditvi. Tam, kjer družina izgubi monopol nad ustanavljanjem menjav, ki lahko vodijo v trajne odnose, bodisi družbeno sankcionirane (kot poroka) ali ne, kot v modernih družbah, lahko le-tega nadaljuje z nadzorovanjem teh menjav, pri tem pa ostajajo znotraj logike *laissez-faire* z vsemi institucijami, ki so oblikovane, da odobravajo zakonite in izločajo nezakonite menjave s produkcijo svečanih dogodkov (zborov, križarjenj, lovov, zabav, sprejemov itd.), prostorov (urejenih sosesk, izbranih šol, klubov itd.) ali praks (elegantnih športov, družabnih iger, kulturnih ceremonij itd.), ki na navidezno naključen način povezujejo posameznike, ki so, kolikor je mogoče, homogeni v vseh pomembnih ozirih v okviru obstoja in ohranjanja skupine.

Reprodukcija socialnega kapitala predpostavlja nepretrgan trud socialnosti, nepretrgane serije menjav, v katerih je prepoznavanje neštetokrat potrjeno. To delo, ki vsebuje potrošnjo časa in energije ter s tem – posredno ali neposredno – ekonomskega kapitala, ni niti profitabilno niti razumljivo, razen če vanj ne investiramo specifičnih kompetenc (poznavanja rodoslov-

prestižne skupine skozi način pridobivanja, na katerega kaže

¹⁷ Gibanj za nacionalno osvoboditev ali nacionalističnih ideologij ne moremo razložiti samo z referenco na striktno ekonomske profite, tj. pričakovanje profitov, ki jih lahko izpeljemo s prerazporejanjem deleža bogastva za koristi nacionalistov (nacionalizacije) in obnovo visoko plačanih služb (glej P. Breton, »The Economic of Nationalism«, *Journal of Political Economy* 1962, 72). K tem specifično ekonomsko pridobljenim profitom, ki bi sicer razložili samo nacionalizem privilegiranih razredov, moramo dodati resnične in neposredne profite, ki izhajajo iz članstva (socialni kapital), ki so sorazmerno večji za tiste, ki so nižje v družbeni hierarhiji (»revni belci«) ali natančneje, ki jih bolj ogrožata ekonomski in socialni zaton.

¹⁸ Glej Bourdieu, Pierre. »Les rités d'institution.« *Actes de la recherche en sciences sociales*, 1982, 43.

Vsak razlog predpostavlja, da so nacionalizacijske ali splošnejše ekonomske dispozicije zelo neenakovredno razporejene med družbenimi razredi in znotraj istega razreda med frakcijami različnih izvorov.

Polnomočje za delovanje in vloga (op. prev.).

nih odnosov in pravih povezav ter sposobnosti za uporabo itd.) in pridobljenih dispozicij za pridobivanje in ohranjanje teh kompetenc, ki so same sestavni del kapitala.¹⁹ To je eden izmed dejavnikov, ki razlagajo, zakaj profitabilnost akumuliranja in ohranjanja socialnega kapitala raste sorazmerno z velikostjo kapitala. Ker je socialni kapital, ki nastane iz odnosa, toliko večji po obsegu, da je osebi, ki je njegov objekt, kapital bogato podeljen (v glavnem socialni, vendar tudi kulturni in celo ekonomski), lahko imetniki podedovanega socialnega kapitala, ki ga simbolizira veliko ime, pretvarjajo vse slučajne odnose v trajne povezave. Iskani so zaradi socialnega kapitala in ker so dobro poznani, je njihovo poznanstvo dragoceno (»Poznam ga zelo dobro«); ne potrebujejo »sklepanja znanstev« med vsemi svojimi »znanci«; pozna jih več ljudi, kot jih poznajo sami, in njihova sociabilnost je, kadar jo uporabijo, visoko produktivna.

Vsaka skupina ima bolj ali manj institucionalizirane oblike pooblastitve, ki ji omogočajo koncentriranje celote socialnega kapitala, ki je osnova obstoja skupine (družine, naroda, vendar pa tudi združenja ali stranke) in je v rokah posameznega akterja ali majhne skupine akterjev, ki jim podeli popolno oblast in prevzame skrb za *plena potestas agendi et loquendi*,²⁰ za predstavljanje skupine, za govorjenje in delovanje v njenem imenu in s tem, s pomočjo tega kolektivno posedovanega kapitala, za izvajanje moči, ki je nesorazmerna z akterjevim osebnim prispevkom. Na ta način je na najbolj elementarni stopnji institucionalizacije glava družine, *pater familias*, najstarejši, najvišji član po položaju, molče priznan kot edina oseba, ki je upravičena, da govori v imenu družine v vseh uradnih okoliščinah. Z ozirom na to v tem primeru razpršena pooblastitev zahteva, da vzvišeni stopi naprej in brani kolektivno čast, kadar je čast najšibkejših ogrožena. Institucionalizirana pooblastitev, ki zagotavlja koncentracijo socialnega kapitala, ima tudi učinek omejevanja posledic posameznih lapsusov z eksplicitnim omejevanjem odgovornosti in avtoriziranjem prepoznanih govorcev, da z izključevanjem ali izobčenjem motečih posameznikov branijo celotno skupino pred sramoto.

Če naj notranja tekmovalnost za monopol nad zakonitim predstavištvom skupine ne ogroža ohranjanja in akumuliranja kapitala, ki je osnova skupine, potem morajo člani skupine regulirati pogoje dostopa do pravice razglašanja samega sebe za člana skupine in predvsem imenovati samega sebe za predstavnika (delegata, neomejenega pooblaščenca, govorca itd.) celotne skupine, s čimer mu zaupajo socialni kapital celotne skupine. Plemiški naziv je oblika institucionaliziranega socialnega kapitala *par excellence*, ki na trajen način zagotavlja posebno obliko socialnega odnosa. Eden izmed paradoksov pooblastitve je, da pooblaščen akter lahko uporabi na (in do določene točke proti) skupini moč, ki mu jo skupina omogoča koncentrirati. (To morda posebej velja v mejnih primerih, v katerih pooblaščenec oblikuje skupino, ki oblikuje njega, hkrati pa obstaja samo skozi njega.) Mehanizmi pooblaščenja in predstavljanja (v teatralnih in legalnih smislih), ki so – toliko močnejše, nedvomno, kadar je skupina velika, njeni člani pa šibki – eden izmed pogojev za koncentracijo socialnega kapitala (med drugim zato, ker omogoča številnim, različnim, razpršenim akterjem, da delujejo kot en človek in presežejo omejitve prostora in časa), vsebujejo tudi semena prikrivanja ali nezakonite prisvojitve kapitala, ki ga zbirajo.

Prikrivanje je latentno v dejstvu, da skupino kot celoto lahko predstavlja v različnih pomenih besede podskupina, ki je jasno razmejena in popolno vidna vsem, znana vsem, prepoznana od vseh, skupina *plemstva*, »znanih

ljudi», o katerih je paradigma plemstva in ki lahko govorijo v imenu celotne skupine, predstavljajo celotno skupino in izvajajo avtoriteto v imenu celotne skupine. Plemič je personificirana skupina. On nosi ime skupine, kateri podeli svoje ime (metonimija, ki povezuje plemiča z njegovo skupino, je jasno vidna, kadar Shakespeare imenuje Kleopatro »Egipt« ali kralja Francije »Francija«, enako kot Racine imenuje Pyriusa »Epirus«). Po njem, po njegovem imenu, razliki, ki jo razglašča, so člani njegove skupine, njegovi podaniki in tudi ozemlje in gradovi znani in prepoznavni. Podobno so fenomeni, kot je »kult osebnosti« ali identifikacija strank, delavskih sindikatov ali gibanj z njihovim vodjem, latentni v resnični logiki predstavljanja. Vse se povezuje, da bi omogočilo označevalcu prevzeti mesto označenca, govorcu mesto skupine, ki naj bi jo izražal, ne nazadnje zato, ker njegova distinkcija, njegova izpostavljenost, njegova vidnost določa bistveni del, če ne bistva te moči, ki je, v celoti postavljena v logiko znanja in priznanja, fundamentalno simbolna moč; vendar tudi zato, ker predstavnik, znak, emblem, lahko je in ustvari celotno realnost skupin, ki prejmejo učinkovito socialno eksistenco samo v in skozi reprezentacijo.²¹

Konverzije

Različne tipe kapitala lahko izpeljemo iz ekonomskega kapitala, vendar samo za ceno večjega ali manjšega napora transformacije, ki je potrebna za produkcijo tipa moči, ki je učinkovita na področju, za katerega gre. Tako npr. obstajajo nekatere dobrine in storitve, ki jim ekonomski kapital omogoča takojšen dostop brez dodatnih stroškov; druge lahko pridobimo le s pomočjo socialnega kapitala ali socialnih obligacij, ki ne morejo delovati v primernem trenutku, če niso bile ustanovljene in ohranjene zelo dolgo, kot sami zaradi sebe in zato izven obdobja uporabe, tj. za ceno investicije v sociabilnost, ki je nujno dolgoročna, ker je časovno zaostajanje eden izmed dejavnikov transmutacije čistega in enostavnega dolga v prepoznavanje nedoločne zadolženosti, ki se imenuje hvaležnost.²² V nasprotju s cinično, vendar tudi ekonomsko transparentnostjo ekonomske menjave, v kateri enakovredni spremenijo gospodarje v istem trenutku, bistvena dvoumnost socialne menjave, ki predpostavlja neprepoznanje, z drugimi besedami, obliko zaupanja in nepoštenosti (v smislu varanja samega sebe), predpostavlja veliko bolj subtilno ekonomijo časa.

Tako moramo istočasno trditi, da je ekonomski kapital izvorna oblika vseh drugih tipov kapitala in da te transformirane, prikritke oblike ekonomskega kapitala niso nikoli v celoti zvedljive na to definicijo, saj producirajo svoje najbolj specifične učinke samo v obsegu, kolikor prikrivajo (ne nazadnje pred svojimi imetniki) dejstvo, da je ekonomski kapital njihova izvorna oblika, z drugimi besedami – ampak samo v zadnji analizi – izvorna oblika njihovih učinkov. Resnične logike funkcioniranja kapitala, konverzij iz enega tipa v drugega in zakona ohranjanja, ki jih upravlja, ne moremo razumeti, če ne zamenjamo dveh nasprotujočih, vendar enakovredno delnih pogledov: na eni strani ekonomizma, ki ob izhodišču, da je vsak tip kapitala zvedljiv (v zadnji analizi) na ekonomski kapital, prezira tisto, kar dela specifično učinkovitost drugih tipov kapitala, in semiologizma (ki ga danes predstavljajo strukturalizem, simbolni interakcionizem ali

²¹ Samo po sebi se razume, da je ekonomski kapital v takšni meri, da določa logiko znanja in priznanja, da vedno funkcionira kot simbolni kapital.

²² Da preženemo verjetno napačno mehanizem, bo moralo postati jasno, da investicija, ki je tukaj podprta, ni nujno predstavljena kot preračunano zasledovanje zasluge, ampak da obstaja velika verjetnost, da bo doživeto v smislu logike emocionalne investicije, tj. kot vključnosti, ki je hkrati nujna nesebična. Tega niso vedno upoštevali zgodovinarji (tudi tisti, so na preži za simbolnimi učinki kot E. P. Thompson), ki so eklektični nagnjeni k razumevanju simbolnih praks – napudranih lasulj in celotnega okrasja pisarne – kot eksplisitnih strategij dominacije namenom biti videni (od spodaj in k interpretiranju velikodušnosti ali dobredelnega vedenja kot »preračunanege dejanja razredne sprave«. Ta preprost makiavelistični pogled pozablja, da so najbolj iskreno nesebična dejanja lahko tista, ki se najbolj ujemajo z objektivnimi interesi. Številna politična posebej tista, ki se najbolj nagibajo k zanikanju interesa in vsake oblike preračunavanja, kot so polja kulturne produkcije, dopuščajo polno prepoznavanje in z njihovo posvečenju, ki zagotavlja uspeh samo tistim, ki se razlikujejo z neposredno podobnostjo investicije dokazov iskrenosti in pripadnosti ključnim principom področja. Bil je popolnoma zmotno opisovati obizire habitusa, ki vodijo umetnika pisatelja ali raziskovalca k njegovemu naravnemu prostoru (subjektivno, načinu itd.) v smislu racionalne strategije in ciničnega preračunavanja. To je kljub dejstvu, da npr. prehodi iz ene zvrsti, šole ali veje v drugo, ali kvazireligiozne konverzije, ki so izpeljane »v vse iskrenosti«, lahko razumemo kot konverzije kapitala, katerega smer in trenutek (od katerega pogosto odvisi njihov uspeh) sta določena s »občutkom investicije«, ki ga manj verjetno vidimo kot takega, kolikor bolj je usposobljen. Nedolžnost je privilegij tistih, ki se gibljejo na svojem področju delovanja kot ribe v vodi.

bi razumeli privlačnost tega nasprotujočih si stališč, ki izhaja drug drugemu za alibi, bi morali analizirati nevednege profitne nezavednega, ki jih pobijo za intelektualce. Medtem nekateri najdejo v ekonomizmu izjemno izvezmanje z izločanjem čarnega kapitala in vseh specifičnih profitov, ki jih postavljajo na dominantnih, drugi zavračajo ostudni teren ekonomije, kjer se opominja na to, da so lahko izmenjeni, v zadnji analizi, v ekonomskem smislu namesto simbola. (Slednji sam reproducira, njegovo simboličnega, strategijo, ki intelektualci in umetniki izvajajo vsiliti prepoznavanje njihovih vrednosti, tj. njihovo vrednost, s preobrnjenjem zakona, na katerem to, kar nekdo ima, kolikor nekdo zasluži, popolnoma definira, koliko je nekdo vreden, kaj nekdo je – kot je prikazano v banko, ki si s tehnikami, je personalizacija kredita, prizasplošno podrediti prošnje za posojila fiksirati obrestne mere na njen vpogled v prosilčeva potrebna in prihodnja sredstva.)

Med prednostmi, ki jih priskrbi kapital v vseh tipih, je najbolj drago povečan obseg uporabljivega kapitala, ki ga omogočajo različne mešajo polno prepoznavanje in z njihovo posvečenju, ki zagotavlja uspeh samo tistim, ki se razlikujejo z neposredno podobnostjo investicije dokazov iskrenosti in pripadnosti ključnim principom področja. Bil je popolnoma zmotno opisovati obizire habitusa, ki vodijo umetnika pisatelja ali raziskovalca k njegovemu naravnemu prostoru (subjektivno, načinu itd.) v smislu racionalne strategije in ciničnega preračunavanja. To je kljub dejstvu, da npr. prehodi iz ene zvrsti, šole ali veje v drugo, ali kvazireligiozne konverzije, ki so izpeljane »v vse iskrenosti«, lahko razumemo kot konverzije kapitala, katerega smer in trenutek (od katerega pogosto odvisi njihov uspeh) sta določena s »občutkom investicije«, ki ga manj verjetno vidimo kot takega, kolikor bolj je usposobljen. Nedolžnost je privilegij tistih, ki se gibljejo na svojem področju delovanja kot ribe v vodi.

etnometodologija) na drugi strani, ki reducira socialne menjave na feno-mene komunikacije in prezira brutalno dejstvo univerzalne zvedljivosti na ekonomijo.²³

V skladu s principom, ki je ekvivalent principu ohranjanja energije, profite enega področja nujno poplačajo stroški na drugem (tako da koncept, kot je trošenje, nima nobenega pomena v splošni znanosti ekonomije praks). Univerzalni ekvivalent, merilo vseh ekvivalentov, ni nič drugega kot delovni čas (v najširšem smislu); in ohranjanje družbene energije skozi vse konverzije je preverjeno, če v vsakem primeru upoštevamo oboje, tj. akumuliran delovni čas v obliki kapitala in delovni čas, potreben za njegovo transformacijo iz enega tipa v drugega.

Videli smo, da npr. transformacija ekonomskega v socialni kapital predpostavlja specifično delo, tj. očitno brezplačno potrošnjo časa, pozornosti, skrbi, žalosti, ki ima, kot je vidno v prizadevanju po personifikaciji darila, učinek spreminjanja čistega denarnega pomena menjave in nadalje resničnega pomena menjave. Iz čisto ekonomskega vidika je ta trud obsojen na izgubo, vendar je v smislu logike socialnih menjav tehtna investicija, katere profiti se bodo pojavili na dolgi rok v denarni ali drugi obliki. V primeru, da je najboljši merilo kulturnega kapitala nedvomno količina časa, posvečena njegovi pridobitvi, je to zato, ker transformacija ekonomskega v kulturni kapital predpostavlja potrošnjo časa, ki je možna s posedovanjem ekonomskega kapitala. Točneje rečeno je to zato, ker kulturni kapital, ki je učinkovito prenešen v družini, na sebi ni odvisen samo od količine kulturnega kapitala, ki se je akumuliral s porabo časa, ki ga ima družinska skupina, ampak tudi z uporabljivim časom (natančneje v obliki materinega prostega časa), ki mu je na razpolago (z vrednostjo ekonomskega kapitala, ki mu omogoča pridobiti čas od drugih), da bi zagotovil transmisijo tega kapitala in odložil vstop na trg delovne sile s podaljšanim šolanjem, ugledom, ki se povrne, če sploh, samo na zelo dolgi rok.²⁴

Zamenljivost različnih tipov kapitala je osnova strategijam, usmerjenim v zagotavljanje reprodukcije kapitala (in položaja, ki je zavzet v družbenem prostoru) s sredstvi najcenejših konverzij v smislu konverzije dela in izgub, ki so inherentne konverziji sami (v danem stanju odnosov družbene moči). Različne tipe kapitala lahko ločimo glede na njihovo reproduktivnost ali natančneje glede na to, kako enostavno so prenosljivi, tj. z večjo ali manjšo izgubo in z večjim ali manjšim prikrivanjem; stopnja izgube in delež prikrivanja se nagibata k obratnosorazmernemu spreminjanju. Vse, kar pomaga prikriti ekonomski vidik, stremi tudi k povečanju tveganja izgube (posebej medgeneracijskih prenosov). Tako (navidezna) nezvedljivost različnih tipov kapitala vpelje visoko stopnjo negotovosti v vse transakcije med imetniki različnih tipov. Podobno deklarirani odklon kalkulacije in zagotovil, ki označuje menjave, ki stremijo k produciranju socialnega kapitala v obliki kapitala obligacij, ki so uporabne na daljši ali krajši rok (menjave daril, storitev, obiskov itd.), nujno naprti tveganje nehvaležnosti, odklonitev prepoznavanja nezagotovljenih dolgov, ki si jih take menjave prizadevajo producirati. Podobno ima tudi visoka stopnja prikrivanja transmisij kulturnega kapitala slabost (poleg notranjih tveganj izgube), da akademska kvalifikacija, ki je njegova institucionalizirana oblika, ni niti prenosljiva (kot plemiški naziv) niti unovčevalna (kot delnice in deleži). Natančneje, kulturni kapital, katerega razpršena, trajajoča transmisija znotraj družine se izmika opazovanju in kontroli (tako da se zdi, da izobraževalni sistem podeljuje časti samo naravnim kvalitetam) in ki naraščajoče stremi k dosega-

nju polne učinkovitosti, vsaj na borzi dela, samo kadar ga potrdi izobraževalni sistem, tj. spremenjenega v kapital kvalifikacij, je predmet bolj prikriti in vendar bolj tvegane transmisije kot ekonomski kapital. Ko postane izobraževalna kvalifikacija, opremljena s specifičnim vplivom uradnega, pogoji legitimnega dostopa do rastočega števila položajev, še posebej dominantnih, začne izobraževalni sistem stremeti k povečanju odvzemu monopola družinske skupine nad transmisijo moči in privilegijev – in nad izbiro legitimnih dedičev med otroki različnih spolov in statusov.²⁵ Ekonomski kapital sam postavlja precej drugačne probleme transmisije, ki so odvisni od specifične oblike, ki jo prevzame. Torej skladno z Grassbyjem²⁶ jasnost komercialnega kapitala, ki omogoča takojšnjo ekonomsko moč in podpira transmisijo, povzroči, da je le-ta bolj ranljiv v primerjavi z ozemeljsko lastnino (ali celo nepremičninami) in ni naklonjen ustanavljanju trajnih dinastij.

Ker se vprašanje arbitrarnosti prilastitve najbolj grobo pojavi v procesu transmisije – posebej v času nasledstva, kritičnem trenutku za vsako oblast – je vsaka reprodukcijska strategija hkrati legitimacijska strategija, ki meri na posvečenje ekskluzivne prilastitve in reprodukcije. Kadar je uničevalna kritika, ki meri na oslabitev dominantnega razreda s principom ohranjanja z izpostavljanjem arbitrarnosti prenešenih nazivov in njihove transmisije (kot je bila kritika razsvetljenskih *philosophes* (filozofov, op. p.), usmerjena v imenu narave proti arbitrarnosti rojstva), utelešena v institucionaliziranih mehanizmih (na primer zakonih dedovanja), ki merijo na nadzorovanje uradne, neposredne transmisije moči in privilegijev, imajo imetniki kapitala še večji interes za zatekanje k reprodukcijskim strategijam, ki lahko zagotovijo bolj prikrito transmisijo, vendar za ceno večje izgube kapitala zaradi izkoriščanja konvertibilnosti tipov kapitala. Iz tega sledi, da kolikor bolj je uradna transmisija kapitala prepovedana ali ovirana, bolj postanejo učinki skrivne cirkulacije kapitala v obliki kulturnega kapitala odločilni za reprodukcijo družbene strukture. Kot sredstvo reprodukcije, ki je zmožno prikriti svojo lastno funkcijo, izobraževalni sistem stremi k povečanju svojega obsega in skupaj s tem povečanjem se odvija poenotenje trga socialnih kvalifikacij, ki podeljuje pravico do zasedanja redkih položajev.

²⁵ Samo po sebi se razume, da imajo dominantne frakcije, ki poudarjajo izobraževalno investicijo, znotraj celotne strategije raznolikosti premoženja in investicij, ki merijo na povezovanje varnosti z velikim dobičkom, različne načine izogibanja šolskim odločilom. Direktna transmisija ekonomskega kapitala ostaja ena izmed glavnih sredstev reprodukcije in učinek socialnega kapitala (»roka v pomoč«, »vlečenje vrvi«, »staro omrežje fantov«) stremi k popravljanju učinkov akademskih sankcij. Izobraževalne kvalifikacije nikoli ne funkcionirajo popolno kot valuta. Nikoli niso popolnoma ločljive od svojih lastnikov: njihova vrednost raste sorazmerno z vrednostjo njihovega nosilca, posebej v najmanj rigidnih področjih družbene strukture.

²⁶ R. Grassby, »English Merchant Capitalism in the Late Seventeenth Century: The Composition of Business Fortunes.« *Past and Present* 1970, 46.

Anthony Giddens (1938)

Anthony Giddens je profesor sociologije na King's College v Cambridgeu in sodi med najvplivnejše sodobne sociologe in družbene teoretike. Lahko rečemo, da na sociološkem področju v anglosaškem prostoru predstavlja to, kar predstavljata Luhmann in Habermas v nemškem. Sodi med najproduktivnejše avtorje, saj si njegova dela, katera veliko prevajajo in komentirajo na neangleško govorečih področjih, sledijo v precej kratkih časovnih intervalih.

Giddensa smatrajo za enega od obnoviteljev sociologije, ki je bila v šestdesetih letih izpostavljena ostri kritiki s strani marksizma (ta kritika se je nanašala predvsem na tedaj prevladujočo funkcionalistično sociologijo). Večina njegovih pomembnejših del se ukvarja z rekonstrukcijo družbene teorije in še posebej sociologije. Giddens namreč razlikuje med družbeno teorijo, ki zajema teme, ki so skupne vsem družbenim znanostim, predvsem pa se ukvarja z naravo človeka in njegovega delovanja, ter sociologijo, ki je zgolj razdelek v družbenih znanostih in se ukvarja z modnimi družbami.

Giddensov sociološki koncept predstavlja kritiko tako funkcionalistične družbene teorije kot Marxovega historičnega materializma. Prvi očita predvsem naturalizem, ki izhaja iz evolucionističnega razumevanja razvoja, in subjektivizem pri razlagi družbenega delovanja akterjev. Drugemu pa očita evolucionizem, notranjo nekonsistentnost, prepričanje, da je kapitalizem »povzetek svetovne zgodovine«, ter teoretski in epistemološki status razrednega boja kot splošno uporabne osnove za analizo družbenih sprememb. Giddens si prizadeva preseči nasprotje med dvema glavnima sociološkima pristopoma: med strukturalno-funkcionalističnim, ki pojasnjuje družbene procese preko 'objektivnega' delovanja družbenih struktur, in subjektivno-hermenevtičnim, ki družbene procese pojasnjuje s pomočjo hermenevtične analize subjekta delovanja. Poskus preseganja tega nasprotja predstavlja njegova teorija strukturiranja, po kateri so temeljno področje družboslovnega proučevanja družbene prakse, ki se urejajo v prostoru in času. Teorija strukturiranja vključuje časovno-prostorske odnose v jedro družbene teorije, in sicer v povezavi z odnosi moči. Problem moči sodi v jedro razumevanja družbenih struktur, saj se moč generira z reprodukcijo struktur dominacije, in sicer dominacije nad materialnim (kontrola alokativnih virov) ter dominacije nad družbenim svetom (kontrola virov avtoritete).

Drugi pol teorije strukturiranja predstavlja problem družbenega delovanja. Giddens predpostavlja, da družbeni akterji delujejo smotno in načrtovano, hkrati pa družbeni procesi delujejo mimo našega vedenja in učinkujejo na naše delovanje na način, ki se ga ne zavedamo. Ta problem pojasnjuje s pojmom dvojnosti strukture, saj se strukture konstituirajo preko delovanja, hkrati pa se delovanje konstituira strukturalno. V ta namen razvije zapleten kategorialni aparat.

Pomemben del Giddensovega teoretskega delovanja predstavlja elaboracija sociološke klasike, posebej Webra in fenomenologije. Sploh pa velja za avtorja, ki si sposoja ideje in koncepte od različnih teoretskih usmeritev in jih na svoj način preformulira.

Giddens se ukvarja tudi z razvojem in perspektivami sociologije. Zanka potrebo po natančni razmejitvi predmeta sociološkega raziskovanja. Pri